

NEPRAVILNOSTI TOKOM GRADNJE MINI HIDROELEKTRANA NA RIJEKAMA CRNJA, LJUBAŠTICA I CRNI POTOK

Porasle cijevi, zaboravljene zaštićene vrste

Prema projektnoj dokumentaciji usvojenog Elaborata na osnovu koga je izdata dozvola 9. 12. 2011. godine za cjevovod od vodozahvata do mašinske zgrade za mHe “Crni potok”, predviđen je promjer cijevi prečnika 56cm, dok je na samom gradilištu cjevovoda ugrađivan promjer prečnika 81cm. Iste su postavljene duž vodotoka. Međutim, prilikom inspeksijskog nadzora za koji mještani tvrde da je inspektor obišao samo vodozahvat, konstatovano je da je ugrađena cijev prečnika 50 cm koja služi za privremeni odliv vode sa vodozahvata kako bi se nesmetano obavljali radovi

Autor: Vuk VUJISIĆ

Već mjesecima mještani Bara Kraljskih i ekološki aktivisti okupljaju se svake nedelje protestujući protiv izgradnje mini hidroelektrana (mHE) na rijekama Crnja, Ljubaštica i Crni potok, kratak odmor omogućio im je obilni snijeg koji onemogućava za sada dalje radove.

Na građevinskoj tabli, postavljenoj tri kilometra od mjesta gradnje hidroelektrane “Crni potok”, do skoro je pisalo da je gradnja počela 16. decembra 2011. godine, a da je rok za završetak radova 30. novembar 2016. godine. Hidroelektrana “Crni potok” nije, međutim, izgrađena ni četiri godine kasnije. Radovi su intenzivirani tek oko 20. jula 2020. godine, ali su na zahtjev mještana nakon svega šest dana gradnje, 26. jula, ponovo obustavljeni i od tada nisu nastavljeni iako je pred sam izbor nove Vlade to pokušano od strane izvođača radova, međutim mještani su uprkos jakim pritiscima NKT-a i organa reda uspjeli da spriječe nastavak radova. Mještani svake nedjelje ukazuju na neregularnosti i nepoznanice koje prate ovaj slučaj, a sada su već sa time

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

upoznali predstavnike nove Vlade, a mi ćemo u nastavku obraditi one najupečatljivije neregulanosti.

Slika građevinske table. Izvor: PCNEN Foto: Vuk Vujisić

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Čestogaz

Započeti vodozahvat (brana) mHE “Crni potok”, prema deceniju starom projektu iz Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu, trebao je da se radi na kvoti 1.206 metara nadmorske visine gdje bi akumulirao vodu sa Crnog potoka koji se, prema riječima mještana, uliva u Čestogaz koji se dalje uliva u Ljubašticu (pritoka Crnje). To znači da započeti vodozahvat vodu ne bi kupio samo iz Crnog potoka, kako to piše u projektu priloženom uz Elaborat, već i iz nešto jačeg potoka Čestogaz koji se uliva u Ljubašticu, a kome je pritoka Crni potok. Ovim se, smatraju mještani, “krade Čestogaz koji se u papirima nigdje ne pominje bez u opisu kao pritoka Ljubaštice”.

- Crni potok je u projektnim papirima, a Čestogaz se nigdje ne pominje. Svi znamo da se Crni potok uliva u Čestogaz, a ne obratno, te ovim možemo da kažemo da se država potkrada - kaže mještаниn **Vladimir Novović**.

Promjer cijevi

Prema projektnoj dokumentaciji usvojenog Elaborata, na osnovu koga je 9. decembra 2011. godine izdata dozvola za postavljanje cjevovoda od vodozahvata do mašinske zgrade za mHe “Crni potok”, predviđeni promjer cijevi je prečnika 558.8mm (56cm). Na samom gradilištu je, međutim, ugrađivan promjer prečnika cjevovoda 81cm, a iste cijevi postavljene su i duž vodotoka.

Prilikom inspeksijskog nadzora, tokom koga je prema tvrdnjama mještana inspektor obišao samo vodozahvat, konstatovano je da je ugrađena cijev prečnika 50cm koja služi za privremeni odliv vode sa vodozahvata kako bi se nesmetano obavljali radovi.

- Gradilište je prvo posjetio inspektor za vode, a potom i građevinska inspekcija. Nisu se najavili, mi smo bili ovdje. Nije ni čudo da je u zapisnik ušla samo cijev od 50 cm kada je inspektor obišao samo vodozahvat – priča Novović. Napominje i da im inspekcija još nije dostavila odgovore i odluke.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Novović dodaje kako ovo predstavlja još jedan vid “krađe”, jer se ugrađuju cijevi većeg promjera u šta smo se i sami uvjerali. Obilaskom terena uvidjeli smo da su radovi početi sa cijevima od 81cm.

Lager cijevi Bare Kraljske

Istekla dozvola

U rešenju izdatom 9. decembra 2011. godine piše da investitoru prestaje pravo gradnje po izdatoj dozvoli, ukoliko gradnju objekta ne započne u roku od dvije godine od dana izdavanja dozvole –

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Član 97 Zakona o uređenju prostora i izgradnju objekata. Mještani tvrde da je investitor radove počeo tek 2017. godine i da je dozvola morala biti poništena.

- Ova dozvola je trebala biti poništena jer mi znamo da je on neke radove počeo tek 2017. godine kod mašinske zgrade gdje je tabla i tada je stao sa njima. Međutim, sad se javlja jedna manipulacija da je on kao radove počeo 2012. godine što nije tačno i svi mi to znamo. Međutim, većina inspeksijskih izvještaja su falsifikati i neko za to treba da odgovara - kaže **Milovan Labović**, predsjednik MZ Bare Kraljske.

Jedan od zahtjeva mještana je da se ukine građevinska dozvola i da se raskine koncesioni ugovor. Uz pomoć NVO Centar za građansko obrazovanje (CGO) mještani su uputili zahtjev Vladi, međutim u MORT-u su donijeli odluku da je zahtjev neosnovan i da su dozvole dobijene po zakonu. Nakon ovog rešenja CGO je, ispred mještana, podnio tužbu Upravnom sudu.

- Smatramo da su građevinske dozvole koje su izdate pune nezakonitosti. Podnijeli smo predlog staroj Vladi za poništavanje dozvola, međutim MORT je donio odluku da odbija naš predlog. U obrazloženju MORT nije naveo ni jedan valjan razlog i argument zbog kojeg bi se naš zahtjev osporio te smo zbog toga predali tužbu Upravnom sudu. Procesu su puni neregularnosti, te prema tome pozivamo Vladu da uvaži zahtjev mještana i raskine ugovore - navodi **Snežana Kaluderović**, viša pravna savjetnica u CGO.

Gradilište nije poštovalo Elaborat

Prilikom obilaska terena tokom prvih mjeseci protok vode na vodozahvatu obavljao se isključivo kroz privremenu cijev od 50 cm koja je vodu u nastavku ispuštala sa više od dva metra visine. Mještani tvrde da je ovo ugrozilo kretanje ribe, da se ribi moralo omogućiti nesmetano kretanje i da je ovakav način izgradnje, prema Elaboratu, zabranjen.

No, nakon obilnih padavina privremeni kanal koji je svu vodu preusmjeravao u cijev je obrušen i Čestogaz sada nesmetano teče preko vodozahvata. Prije par dana mještani su na vodozahvatu snimili pastrmku potočaru. Tim tragom pitali smo predsjednika Saveza ribolovaca Crne Gore **Omara Bašića** kako mini hidroelektrane utiču na riblji fond.

- Na život i kretanje riba i drugih vodenih organizama vodotokom, najveći uticaj bilo da se govori o pozitivnom ili negativnom, ima ukupna količina vode tj. nivoa vode u koritu rijeka. MHE na svojim vodozahvatima, koji su izgrađeni u koritima rijeka, preusmjeravaju veliku

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

količinu vode iz korita rijeka koja se dalje, cjevovodima, odvodi do mašinskih postorojenja - objašnjava Bašić.

Prema njegovim riječima, u periodu minimalnog vodostaja, rijetki su koncesionari tj. vlasnici koji poštuju zakonsku regulativu koja se odnosi na obezbjeđivanje nivoa vode u režimu biološkog minimuma.

- Vlasnicima mHe je stalo do svake kapi vode kako bi proizveli koji kW više električne energije. Na nekim rijekama se mogu vidjeti i potpuno isušena korita, u kojoj ribe i vodeni organizmi sigurno ne mogu preživjeti – navodi on.

Suštinski posmatrano, sve mHE imaju negativni uticaj na riblji fond i druge vodene organizme, a posebno u djelovima tokova koji su "premošteni" cjevovodima od vodozahvata do ponovnog vraćanja vode u koritu, iza mašinskih zgrada. Nije rijetkost da se ista voda nizvodno novim vodozahvatima i cjevovodima vodi do naredne mašinske zgrade, te ekosistem biva i cijelim svojim tokom rijeka ugrožen. U takvim djelovima rijeka životinski svijet je svakako ugrožen ili je isti odumro. Na pitanje kako riblje staze rješavaju problem kretanja ribe, Bašić odgovara:

- Tehnička rešenja ribljih staza su uglavnom korisna, ali bila bi i upotrebljiva samo u smislu da ribljim stazama i nizvodno daljim tokom rijeka ima dovoljno količine vode u koritu i samoj ribljoj stazi, kako bi se ribe mogle nesmetano kretati. Međutim, izgrađene riblje staze vlasnicima očigledno koriste samo za odvođenje viška vode u vremenu velikog vodostaja, dok u vremenu srednjeg ili minimalnog, one ne služe svrsi i namjeni jer su prilikom izgradnje vlasnici vodili računa da voda biva što više usmjerena u odvodne kanale i cjevovode, nego li u riblje staze. Izgrađene riblje staze predstavljaju samo masku i šminku ispunjavanja zakonskih obaveza od strane vlasnika mHe, jer istima se ne teče ni voda a kamo li riba uz vodu – ističe Bašić.

Napominje i da su riblje staze često neupotrebljive.

- Takođe, većina ribljih staza ima strme nagibe, pa je otežan put sitnijim primjercima riba, a posebno drugim vodenim organizmima, ali pod uslovom da stazama teče voda, kao i da ni jedna riblja staza nije izgrađena da ribe i druge vodene organizme podsjeća na prirodno korito i okruženje kojim bi se slobodno kretali - zaključuje Bašić.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Sastavci Čestogaza i Ljubaštice

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Elaborat pun rupa

Iako je više puta vraćan na doradu Elaborat star cijelu deceniju je, prema mišljenju struke, pun “rupa” iz razloga što je površno odrađen, bez nultog stanja i detaljnih ispitivanja.

- Dozvoljavanje ovakvih radova je istovremeno kršenje propisa o održivom upravljanju prirodnim resursima i očuvanju biljnog i životinjskog svijeta (na državnom i međunarodnom nivou). Kada bi Agencija za životnu sredinu poštovala državne propise, nijedna dozvola za izgradnju derivacionih malih hidroelektrana ne bi bila izdata - kaže **Vuk Iković**, biolog iz organizacije KOD.

- U jednoj uređenoj državi, ovakav elaborat bi bio davno povučen i procesurani svi učesnici njegove izrade i njegovog odobravanja. Na kraju, zašto plaćamo inspekciju i sudstvo kada institucije ne odgovaraju za ovakva nedjela - pita se Iković i napominje da Elaborat mora sadržati nultno stanje koje nije urađeno i da mora sadržati ozbiljne studije, a ne nagađanja.

Sličnog mišljenja je i biolog **Darko Saveljić**.

- Mislim da mini hidroelektrane u Barama Kraljskim ne smiju da se rade na osnovu postojećih dokumenata. Zato što ključni dokument koji je dao zeleno svjetlo izgradnji, a to je Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu nije urađen po zakonu. Da bude još gore, dva puta je vraćan na doradu i opet je loš - ocjenjuje Saveljić.

- Zadatak procjene uticaja na životnu sredinu je da napravi nulto stanje flore, faune, svijeta gljiva, stanje zemljišta, klime, vode, vazduha itd... I da procijeni uticaj investicije na sve ono što je navedeno u nultom stanju. U ovom elaboratu biodiverzitet budućeg parka prirode je obrađen na nepune dvije strane, bez riječi o vodozemcima, sisarima, gmizavcima i pticama, dok flora takođe zauzima jednu do dvije strane – dodaje on.

Zaboravljene zaštićene vrste

Prilikom obilaska terena na samoj ivici vodozahvata kamerom smo snimili daždevnjaka (Salamandra Salamandra) zakonom zaštićenu vrstu. Ovo ne bi bilo ništa čudno da se u samom elaboratu ova vrsta ne pominje, što je otvorilo pitanje o ostalim zaštićenim vrstama na koje može

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

uticati započeti projekat mHe. Ovo je ozbiljan previd u izradi dokumenta, tvrde stručnjaci.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

- Male hidroelektrane uzrokuju nestajanje ili desetkovaje daždevnjaka. Ovakvi projekti se primarno negativno odraze na životinje koje su usko vezane za vodu, a koje sve ili većinu svojih životnih aktivnosti sprovode u vodi. To je upravo slučaj sa daždevnjacima - objašnjava Iković.

Prema njegovim riječima, širom Crne Gore, zbog brojnih pritisaka, iščezavaju centri za polaganje jaja vodozemaca.

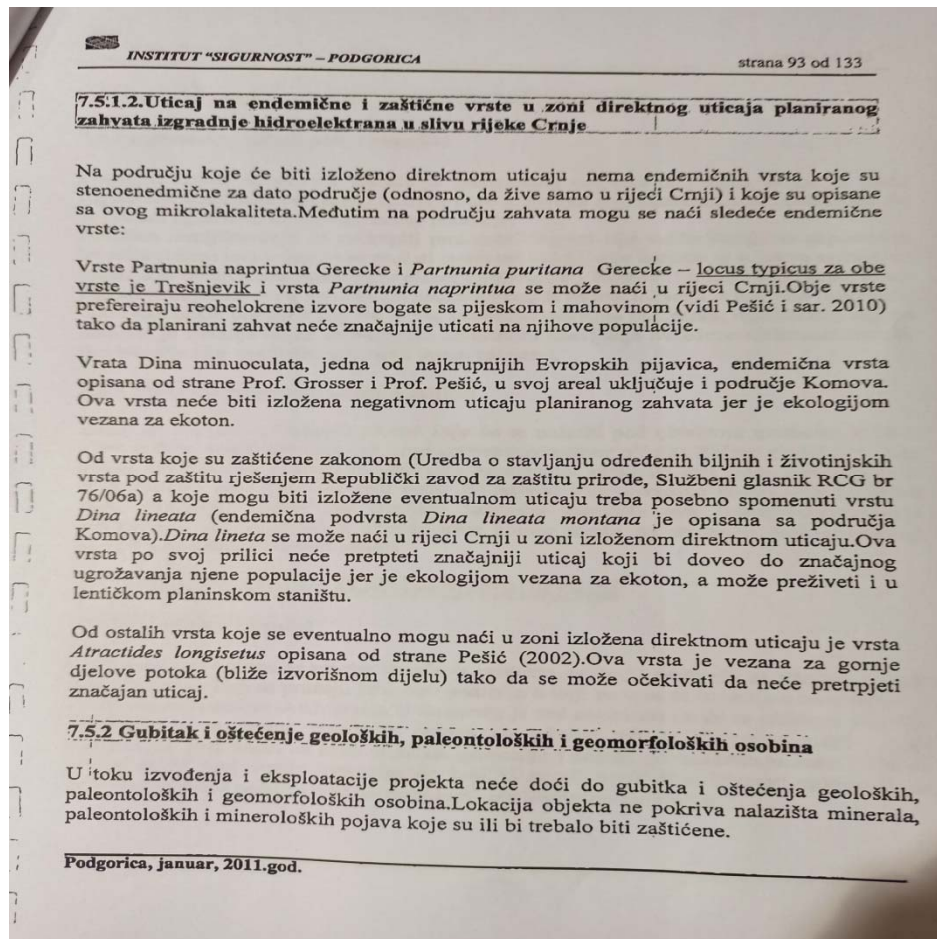
- Snjegovi se brže tope, padavine su nagle i neujednačene, vodena tijela češće presušuju, sve više je isušivanja zbog urbanizacije. Zato ove vrste u Crnoj Gori vidljivo opadaju posljednjih 50 godina. Male hidroelektrane dodatno utiču na njihovo opadanje i povećavaju stopu njihovog izumiranja. Kako blagostanje jedne ljudske zajednice direktno zavisi od jednog ekosistema i njegovih vrsta tako će se gubitak životinjskog svijeta odraziti i na ekonomsku situaciju građana - nastavlja Iković.

Dodaje da daždevnjaci ne mogu da opstanu na propisanom ekološkom minimum od deset odsto protoka vode, te da je odgovornost na Agenciji za zaštitu životne sredine i obrađivaču elaborata.

- Od 845 zaštićenih vrsta u državi, obrađivač elaborata nalazi samo jednu i to pijavicu. Nulto stanje nije izvedeno i mi ne možemo znati kako će ovaj projekat uticati na ostale zaštićene vrste - upozorava Saveljić.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Da je Elaborat pun propusta potvrđeno nam je sa još dvije veoma relevantne i stručne adrese koje na kraju nisu željele javno da iznesu sud zbog samog odnosa sa obrađivačem Elaborata, ali i mogućih pritisaka na poslu.

Dr Pešić tvrdi da nepoštovanje mjera iz Elaborata upućuje na korupciju

Jedan od obrađivača Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu dr Vladimir Pešić je u intervjuu za PCNEN istakao da tada postojećim zakonom nije bilo predviđeno da se radi studija

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

“nultog stanja” te da je tada Elaborat rađen iz postojeće literature te da je on za izradu tog Elaborata kao biolog dobio nadoknadu od par stotina eura.

“Elaborat je rađen 2010. godine. Zašto je važno kada je rađen elaborat? Zato što tada nije traženo zakonom da prethodno bude urađen elaborat, tj. studija o tzv. “nultom stanju” biodiverziteta. Obaveza da se prije nego što se uradi procjena uticaja na životnu sredinu uradi i nulto stanje biodiverziteta je skorijeg datuma. Ja sam tada od firme koja je radila procjenu uticaja izgradnje mHE na životnu sredinu bio angažovan da za nekih 250 ili 300 eura uradim pregled flore i faune na osnovu onoga što je poznato iz naučne literature sa posebnim akcentom na endemične i reliktno vrste” – istakao je dr Pešić

Pešić smatra da je potrebna izrada novog elaborata da su za nepoštovanje mjera iz ovog postojećeg odgovorni nadležni organi koji moraju da osiguraju poštovanje mjera i preporuka kako ne bi došlo do narušavanja životne sredine.

“Vjerujem da ima potrebe da se izradi novi elaborat, prije svega jer tada nije urađen elaborat tj. studija “nultog stanja” biodiverziteta. Postoji velika mogućnost da bi istraživanja koja bi trebala uvijek da prethode jednom ovakvom zahvatu, dovela do podataka o prisustvu određenih zaštićenih pa čak i endemičnih vrsta, a čija zaštita bi obavezno zahtijevala predlaganje konzervacionih mjera za njihovu zaštitu, što je, na kraju krajeva, i jedan od ciljeva procjene uticaja” kazao je Pešić

Iz Agencije za zaštitu životne sredine kao i iz nekadašnjeg MORT-a ponavljali su, da je sve rađeno u skladu sa zakonom i mogućnostima, dok nova Vlada ispituje sve neregularnosti i dokumente vezane za slučajeve mHE kako bi nakon toga došli do odluke o eventualnom raskidu koncesije.

Jedno je sigurno - mještani poručuju da neće odustati i da će sačuvati svoje rijeke bez obzira na sve i bez obzira koja vlast bila.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.